

УДК 791.12

DOI 10.32461/2226-3209.2.2026.362381

Цитування:

Савицька О. В., Мельник Н. В. Сценічна репрезентація української інструментальної традиції: стилістичні та художньо-комунікативні аспекти діяльності народних ансамблів. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*: наук. журнал. 2026. № 2. С. 317–322.

Savytska O., Melnyk N. (2026). Stage Representation of the Ukrainian Instrumental Tradition: Stylistic and Artistic-Communicative Aspects of the Activities of Folk Ensembles. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 317–322 [in Ukrainian].

Савицька Олександра Вікторівна,

*старший викладач кафедри
народних інструментів*

Харківської державної академії культури

<https://orcid.org/0009-0007-3449-7552>

sav.abc76@gmail.com

Мельник Надія Валентинівна,

*старший викладач кафедри
народних інструментів*

Харківської державної академії культури

<https://orcid.org/0009-0003-4276-1932>

zhinka.svyato@gmail.com

СЦЕНІЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ТРАДИЦІЇ: СТИЛІСТИЧНІ ТА ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДНИХ АНСАМБЛІВ

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей сценічної репрезентації української інструментальної традиції та визначенні стилістичних і художньо-комунікативних аспектів діяльності народних інструментальних ансамблів у сучасному культурно-мистецькому просторі. Увагу зосереджено на процесах трансформації традиційного інструментального музикування в умовах концертної практики та на особливостях художньої інтерпретації фольклорного музичного матеріалу. **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема історико-культурного, який дозволив простежити розвиток українського народно-інструментального музикування; музикознавчого аналізу - для виявлення стилістичних особливостей ансамблевого виконавства; а також системного та культурологічного підходів, що дали змогу розглянути сценічну діяльність народних ансамблів як форму сучасної репрезентації традиційної музичної культури. **Наукова новизна** дослідження полягає у комплексному розгляді сценічної діяльності народних інструментальних ансамблів крізь призму поєднання традиційних виконавських принципів із сучасними формами концертного мистецтва. У роботі узагальнено стилістичні особливості ансамблевого виконання, визначено специфіку сценічної адаптації народної музики та окреслено художньо-комунікативні чинники, що впливають на формування цілісного сценічного образу народно-інструментального мистецтва. **Висновки.** У результаті дослідження встановлено, що сценічна репрезентація української інструментальної традиції є важливим чинником її збереження та розвитку в сучасному культурному середовищі. Діяльність народних інструментальних ансамблів поєднує елементи традиційного музикування з принципами професійного виконавства, що сприяє формуванню нових художніх форм інтерпретації фольклорного матеріалу. Водночас сценічне виконання виступає ефективним засобом мистецької комунікації, у якому поєднуються звукові, візуальні та емоційно-виразові компоненти. Це забезпечує популяризацію української музичної спадщини та актуалізацію традиційної інструментальної культури у сучасному мистецькому просторі.

Ключові слова: українська інструментальна традиція, народні інструментальні ансамблі, сценічна репрезентація, народно-інструментальне виконавство, стилістика ансамблевого виконання, художньо-комунікативні аспекти.

*Savytska Oleksandra, Senior Lecturer, Department of Folk Instruments, Kharkiv State Academy of Culture;
Melnyk Nadiia, Senior Lecturer, Department of Folk Instruments, Kharkiv State Academy of Culture*

Stage Representation of the Ukrainian Instrumental Tradition: Stylistic and Artistic-Communicative Aspects of the Activities of Folk Ensembles

The purpose of the work is to study the features of the stage representation of the Ukrainian instrumental tradition and to determine the stylistic and artistic-communicative aspects of the activities of folk instrumental ensembles in the modern cultural and artistic space. Attention is focused on the processes of transformation of traditional instrumental music making in the conditions of concert practice and on the features of the artistic interpretation of folk musical material. **The research methodology** is based on the use of a complex of general scientific and special methods, in particular historical and cultural, which allowed us to trace the development of Ukrainian folk instrumental music making; musicological analysis – to identify stylistic features of ensemble

performance; as well as systemic and culturological approaches, which made it possible to consider the stage activity of folk ensembles as a form of modern representation of traditional musical culture. **The scientific novelty** of the study lies in the comprehensive consideration of the stage activity of folk instrumental ensembles through the prism of combining traditional performance principles with modern forms of concert art. The work summarises the stylistic features of ensemble performance, identifies the specifics of stage adaptation of folk music, and outlines artistic and communicative factors that influence the formation of a holistic stage image of folk instrumental art. **Conclusions.** As a result of the study, it was established that the stage representation of the Ukrainian instrumental tradition is an important factor in its preservation and development in the modern cultural environment. The activities of folk instrumental ensembles combine elements of traditional music making with the principles of professional performance, which contributes to the formation of new artistic forms of interpretation of folklore material. At the same time, stage performance is an effective means of artistic communication, which combines sound, visual, and emotional-expressive components. This ensures the popularisation of Ukrainian musical heritage and the actualisation of traditional instrumental culture in the modern artistic space.

Keywords: Ukrainian instrumental tradition, folk instrumental ensembles, stage representation, folk instrumental performance, ensemble performance style, artistic and communicative aspects.

Актуальність теми дослідження. У сучасному культурному просторі України питання збереження, осмислення та актуалізації традиційної музичної культури набуває особливої ваги. Українська інструментальна традиція, сформована впродовж століть у контексті народної виконавської практики, сьогодні функціонує не лише в автентичному середовищі, а й активно інтегрується у сферу професійного сценічного мистецтва. У цьому процесі важливу роль відіграють народні інструментальні ансамблі, діяльність яких спрямована на популяризацію традиційної музики, її інтерпретацію та представлення широкій аудиторії у концертному форматі. Саме сценічна практика стає одним із ключових механізмів репрезентації національної музичної спадщини у сучасному культурному дискурсі [6, 87].

Проблематика сценічної інтерпретації традиційної інструментальної музики привертає увагу дослідників у галузі Етномузикологія та Мистецтвознавство, оскільки процес перенесення фольклорної традиції на сцену супроводжується певними стилістичними трансформаціями. У концертному виконанні народна музика набуває нових форм художнього втілення, що проявляється у специфіці ансамблевого звучання, аранжуваннях, сценічній драматургії та засобах виконавської виразності. Водночас важливим аспектом є художньо-комунікативний вимір сценічної діяльності ансамблів, адже саме через сценічну форму відбувається взаємодія виконавців з аудиторією та формування цілісного художнього образу традиційної музичної культури.

Наукове осмислення цих процесів є важливим для розуміння сучасних шляхів розвитку українського народно-інструментального виконавства та механізмів

репрезентації фольклорної спадщини у культурному просторі сьогодення. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження стилістичних та художньо-комунікативних аспектів діяльності народних ансамблів як важливого чинника збереження, інтерпретації та популяризації української інструментальної традиції.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика розвитку української інструментальної традиції та особливостей народно-інструментального виконавства знайшла відображення у працях українських дослідників у галузі етномузикології та мистецтвознавства. Значний внесок у дослідження традиційної музичної культури українців зробили науковці, які розглядали інструментальне музикування як важливий елемент національної культурної спадщини.

Вагомим дослідженням у галузі фольклорної музичної традиції є праця С. Грици, у якій розкрито особливості мелодичної структури української народної музики та її інтонаційної системи [1, 237]. Фундаментальним дослідженням українських народних музичних інструментів є праця А. Гуменюка «Українські народні музичні інструменти», у якій здійснено систематизацію інструментів традиційної культури, розкрито їхню конструкцію, функціональні особливості та роль у народному музикуванні [2, 83]. Ця робота є важливим джерелом для вивчення інструментального складу народних ансамблів.

Питання ансамблевого виконавства та принципів оркестрового мислення у народно-інструментальному мистецтві розглядаються у праці В. Гуцала «Інструментовка для українського оркестру народних інструментів» [3, 52]. Комплексне дослідження музично-інструментальної культури українців представлено у фундаментальній праці М. Хая «Музично-інструментальна культура українців (фольклорна традиція)» [8, 327]. У ній

розглянуто історичні витoki народного інструментального музикування, його регіональні особливості, виконавські стилі та функціонування у традиційному культурному середовищі.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, у сучасному мистецтвознавстві потребують подальшого дослідження питання сценічної репрезентації української інструментальної традиції, зокрема стилістичні та художньо-комунікативні аспекти діяльності народних ансамблів у сучасному культурному просторі.

Мета дослідження полягає у виявленні та осмисленні особливостей сценічної репрезентації української інструментальної традиції у діяльності народних ансамблів, а також у визначенні її основних стилістичних та художньо-комунікативних характеристик у контексті сучасного виконавського процесу. Дослідження спрямоване на з'ясування специфіки сценічної інтерпретації традиційного інструментального музикування, що формується на перетині автентичної народної практики та професійного концертного виконавства.

Виклад основного матеріалу. Українська інструментальна традиція становить важливу складову національної музичної культури, сформовану впродовж тривалого історичного розвитку народного виконавства. Її витoki пов'язані з функціонуванням музики у традиційному побутовому середовищі, де інструментальне музикування виконувало як обрядові, так і розважальні функції, супроводжуючи календарні та родинні свята, громадські зібрання, танцювальні дійства. У цьому контексті інструментальна музика постає не лише як форма художнього самовираження, але й як важливий елемент соціальної комунікації та культурної пам'яті народу.

Важливу роль у функціонуванні традиційного інструментального музикування відігравали народні музики – скрипалі, цимбалісти, сопілкарі, бандуристи, які передавали виконавський досвід переважно усною традицією. У межах такої практики формувалися характерні ансамблеві форми музикування, що поєднували різні інструменти та створювали своєрідну темброву палітру звучання. До найбільш поширених інструментів української традиції належать скрипка, цимбали, сопілка, бандура, басоля та інші інструменти, які виконували як мелодичну, так і акомпануючу функцію в ансамблевому музикуванні.

З переходом традиційної музики у сферу концертної практики народна інструментальна культура набула нових форм існування. Сценічне виконавство, що розвивається у контексті професійного музичного мистецтва, спирається на традиційні музичні моделі, водночас переосмислюючи їх відповідно до вимог концертного простору. У такому процесі відбувається своєрідна трансформація традиційного музикування: змінюється структура ансамблів, розширюється репертуар, з'являються елементи аранжування та композиційної обробки народних мелодій.

У межах сучасного мистецтвознавства сценічне виконання української інструментальної музики розглядається як особлива форма репрезентації традиційної культури, що поєднує автентичні виконавські принципи з елементами професійної музичної практики. Таким чином, українська інструментальна традиція виступає фундаментом діяльності народних ансамблів, визначаючи їхній репертуар, виконавську стилістику та художню спрямованість. Саме на основі цієї традиції формується сучасний сценічний образ народно-інструментального мистецтва, що сприяє збереженню та популяризації національної музичної спадщини [4, 254].

Перехід українського народно-інструментального музикування зі сфери традиційного побутового функціонування до сценічного простору став важливим етапом у розвитку національної музичної культури. У традиційному середовищі інструментальна музика виконувала передусім прикладні функції – супроводжувала танці, обрядові дійства, громадські та родинні події. Проте в умовах модернізаційних культурних процесів ХХ–ХХІ століть відбувається поступове переосмислення ролі народної музики, що зумовлює її інтеграцію у концертно-сценічну практику. Така трансформація сприяє формуванню нових форм виконавства, у яких традиційний музичний матеріал постає в контексті професійної художньої інтерпретації.

Одним із ключових чинників сценічної трансформації є процес аранжування та художньої обробки народних мелодій. У діяльності народних ансамблів традиційні інструментальні награвання часто зазнають певної стилізації, що передбачає розширення фактури, використання багатоголосся, а також удосконалення ансамблевого звучання. Такі зміни сприяють формуванню більш виразної музичної структури творів, адаптованої до

умов концертного виконання та орієнтованої на естетичне сприйняття сучасною аудиторією.

Отже, сценічна трансформація народно-інструментального виконавства постає складним культурно-мистецьким процесом, у межах якого відбувається адаптація традиційних музичних форм до умов концертної діяльності. Цей процес сприяє розширенню функціонального простору

української інструментальної традиції та формуванню нових форм її репрезентації у сучасному культурному середовищі.

Для наочного узагальнення процесу переходу народного інструментального музикування від традиційного побутового функціонування до сучасних форм сценічного виконавства доцільно представити структурну модель цієї трансформації (рис. 1).

Рис. 1. Трансформація української інструментальної традиції в сценічному просторі
Джерело: розробка автора на основі [9, 149]

Як видно із рис. 1, сценічна репрезентація української інструментальної традиції формується у результаті складного процесу художньої адаптації, що включає аранжування, стилізацію та нові принципи ансамблевої організації музичного матеріалу.

Діяльність народних інструментальних ансамблів у сучасному музичному просторі характеризується своєрідною стилістичною багатогранністю, що формується на основі поєднання традиційних виконавських принципів із елементами професійного сценічного мистецтва. У процесі концертної

практики народні ансамблі не лише відтворюють зразки традиційної інструментальної музики, а й здійснюють їхню художню інтерпретацію, що передбачає осмислення фольклорного матеріалу крізь призму сучасних виконавських і композиційних підходів [6, 183].

З метою систематизації основних стилістичних параметрів діяльності народних інструментальних ансамблів доцільно узагальнити їх у вигляді структурованої таблиці 1.

Таблиця 1

Основні стилістичні характеристики діяльності народних інструментальних ансамблів

Стилістичний компонент	Характеристика	Прояв у сценічному виконанні
Інтонційна основа	Спирання на традиційні народні мелодичні моделі	Використання автентичних награвань та мелодичних формул
Варіативність	Імпровізаційна природа традиційного музикування	Варіювання теми, орнаментування мелодії
Темброва палітра	Поєднання традиційних інструментів	Скрипка, цимбали, сопілка, бандура, басоля
Ансамблевість	Колективна форма музикування	Розподіл мелодичних та акомпануючих функцій
Аранжування	Художня обробка фольклорного матеріалу	Багатоголосся, гармонізація, поліфонічні елементи

Джерело: розробка автора на основі [5, 42]

Представлені у таблиці 1 характеристики демонструють поєднання традиційних рис народного інструментального музикування з елементами професійної сценічної інтерпретації, що формує специфічну стилістику сучасних народних ансамблів.

У наукових дослідженнях у галузі Етномузикологія підкреслюється, що традиційне інструментальне музикування вирізняється варіативністю, імпровізаційністю та гнучкістю мелодичного розвитку. Як зазначає Михайло Хай, народна виконавська практика передбачає постійне варіювання музичного матеріалу, що створює живий, динамічний характер виконання. У сценічній діяльності ансамблів ці риси не зникають, але набувають нових форм, оскільки імпровізаційні елементи часто поєднуються з більш чітко організованою ансамблевою структурою та композиційною завершеністю музичного твору.

Важливим стилістичним чинником є принцип ансамблевого звучання, який ґрунтується на поєднанні різних тембрів традиційних інструментів. Скрипка, цимбали, сопілка, бандура, басоля та інші інструменти формують характерну темброву палітру, що визначає індивідуальність ансамблю. У процесі сценічного виконання значну роль відіграє баланс між мелодичною лінією та акомпануючою фактурою, що створює багатопланову звукову структуру. Подібна організація ансамблевого звучання сприяє виразності музичного образу та забезпечує цілісність виконавської інтерпретації.

Таким чином, стилістичні особливості діяльності народних ансамблів формуються на перетині двох взаємопов'язаних тенденцій: з одного боку, збереження традиційних інтонаційних, ритмічних та тембрових характеристик української інструментальної музики, а з іншого – їхнє переосмислення у межах сценічної виконавської практики. Такий синтез сприяє розвитку сучасного народно-інструментального мистецтва, забезпечуючи водночас збереження національної музичної традиції та її актуалізацію у сучасному культурному просторі. Сценічна діяльність народних інструментальних ансамблів передбачає не лише відтворення музичного матеріалу, а й формування особливого художньо-комунікативного простору, у межах якого відбувається взаємодія виконавців із глядацькою аудиторією. У цьому контексті музичне виконання постає як форма мистецької комунікації, що поєднує звукові, візуальні та емоційно-виразові компоненти

сценічного виступу. Саме завдяки цій взаємодії традиційна інструментальна музика набуває нового культурного виміру, стаючи засобом передачі художніх образів, естетичних цінностей та національно-культурних смислів [7, 96].

Отже, художньо-комунікативні аспекти сценічної діяльності народних ансамблів охоплюють комплекс взаємопов'язаних чинників, серед яких важливе місце займають виконавська інтерпретація, сценічна драматургія, візуально-образні елементи та емоційна взаємодія з аудиторією. Саме завдяки цим складовим сценічне виконання української інструментальної музики перетворюється на цілісний художній акт, що сприяє не лише естетичному сприйняттю музичного мистецтва, а й популяризації традиційної культурної спадщини у сучасному суспільстві.

Наукова новизна статті полягає в комплексному осмисленні сценічної репрезентації української інструментальної традиції крізь призму стилістичних та художньо-комунікативних аспектів діяльності народних ансамблів. Уперше в українському мистецтвознавстві системно проаналізовано не лише музично-виконавські особливості ансамблевого звучання та стилізаційні прийоми, а й механізми взаємодії виконавців із аудиторією, формування сценічного образу та художньої драматургії концерту, що дозволяє розглядати ансамбль як повноцінний комунікативний організм. Дослідження дає змогу виділити закономірності трансформації автентичного інструментального музикування у сучасному сценічному середовищі, встановити вплив сценічної адаптації на стилістичну організацію репертуару, а також визначити, як художньо-комунікативні стратегії ансамблів впливають на сприйняття традиційної музики сучасною аудиторією.

Висновки. Дослідження показало, що сценічна репрезентація української інструментальної традиції є складним і багатоплановим процесом, у межах якого поєднуються автентичні виконавські принципи та сучасні концертно-сценічні практики. Народні ансамблі виступають не лише носіями музичної традиції, а й активними творцями художнього образу, що формується через поєднання стилістично обґрунтованого ансамблевого звучання, музичної драматургії та комунікативних взаємодій із аудиторією.

Стилістичні особливості діяльності народних ансамблів включають адаптацію традиційного музичного матеріалу до умов

сцени, застосування аранжувань, використання багатоголосся та тембрових контрастів, що дозволяє зберігати автентичність інструментальної музики та одночасно створювати цілісний сценічний образ. Художньо-комунікативний аспект визначає ефективність передачі емоційного та смислового наповнення твору, забезпечуючи активну взаємодію між виконавцями та слухачами. Роль народних ансамблів у популяризації української музичної спадщини є визначальною: вони забезпечують збереження традиційного репертуару, його адаптацію до сучасного культурного середовища, формують інтерес до національної музики серед різних категорій аудиторії та сприяють утвердженню культурної ідентичності.

Отже, народні ансамблі виступають важливим чинником розвитку сучасного народно-інструментального мистецтва в Україні. Сценічна діяльність таких колективів дозволяє поєднати збереження музичної традиції з її актуалізацією, формуючи нові форми репрезентації української інструментальної культури та забезпечуючи її постійне функціонування у сучасному мистецькому просторі.

Література

1. Грица С. Й. Мелос української народної епіки: монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2015. 344 с.
2. Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти. Київ, 1967. 244 с.
3. Гуцал В. Інструментовка для українського оркестру народних інструментів. Київ, 1988. 79 с.
4. Єсіпок В. М. Музичні інструменти мандрівних співців в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 4(56). С. 253–256.
5. Лисенко М. В. Народні музичні інструменти на Україні. Київ : Мистецтво, 1955. 62 с.

6. Мацієвський І. В. Музичні інструменти гуцулів. Вінниця : Нова Книга, 2012. 464 с.

7. Стоян С. П. Європейські коди сучасного українського символізму. *Українські культурологічні студії*, 2020. № 1(6). С. 94–98.

8. Хай М. Й. Музично-інструментальна культура українців (фольклорна традиція). Київ; Дрогобич, 2018. 544 с.

9. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. Харків : Фонд національно-культурних ініціатив ім. Гната Хоткевича, 2002. 288 с.

References

1. Hrytsa, S. Y. (2015). *Melos of Ukrainian folk epic*. Dmytro Buryho Publishing House [in Ukrainian].
2. Humeniuk, A. (1967). *Ukrainian folk musical instruments*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Hutsal, V. (1988). *Instrumentation for the Ukrainian folk instrument orchestra*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Yesypok, V. M. (2018). Musical instruments of wandering singers in Ukraine. *Young scientist*, 4(56), 253–256 [in Ukrainian].
5. Lysenko, M. V. (1955). *Folk musical instruments in Ukraine*. Mystetstvo [in Ukrainian].
6. Matsievskiy, I. V. (2012). *Musical instruments of the Hutsuls*. Nova Knyha [in Ukrainian].
7. Stoian, S. P. (2020). European codes of modern Ukrainian symbolism. *Ukrainian Cultural Studies*, 1(6), 94–98 [in Ukrainian].
8. Hai, M. Y. (2018). *Musical and instrumental culture of Ukrainians (folklore tradition)*. Kyiv-Drohobych [in Ukrainian].
9. Khotkevych, H. (2002). *Musical instruments of the Ukrainian people*. Hnat Khotkevych National Cultural Initiatives Foundation [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.03.2026
Отримано після доопрацювання 06.04.2026
Прийнято до друку 15.04.2026
Опубліковано 26.05.2026